

Саприкіна Т. Г. Психолого-педагогічне дослідження рівня розвитку національної самосвідомості і інтелектуальної культури студентів коледжу / Т. Г. Саприкіна // Повідні напрями психологічного дослідження життєвих проблем сучасної людини: матеріали регіональної міжвузівської науково-практичної конференції 15-16 березня 2006 р. – Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2006. – С. 166 – 171.

Статтю присвячено питанню формування громадянської позиції студентів. Визначено напрями роботи з підвищення рівня інтелектуальної культури студентів.

Ключові слова: національна самосвідомість, інтелектуальна культура, самоосвіта.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ І ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Питання про формування у студентів громадянської позиції, про виховання у них відчуття національної самосвідомості дуже актуальне, тому що саме сьогодні ми хочемо краще усвідомити смисл того, що відбувається в нашому суспільстві, зрозуміти, в чому суть запропонованих нам змін, знати, якими ми будемо завтра. Те, що відбувається в країні, хвилює всі покоління, але сьогодні багато питань у молоді, і саме молоді потрібно, в першу чергу, знайти своє місце в тій боротьбі, яка ведеться у всіх сферах і, перш за все, – в духовній. А для цього потрібно задуматися: чи все ми робимо для того, щоб виховувати в собі громадянина, убити в собі безсловесного виконавця, і чи є у нас міцність переконань, відчуття особистої гідності, вимогливість до себе?

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Саме з метою визначення цих громадянських позицій, а також з метою вивчення рівня розвитку національної самосвідомості, була проведена тест-анкета для студентів I та IV курсів коледжу. Вона містила три питання:

1.Що, на ваш погляд, включає поняття «національна самосвідомість»?

2.Поставте у порядку значущості для вас такі свої характеристики:

син (дочка), громадянин, студент, товариш, господар, людина, активіст.

3.Оцініть за 10-бальною шкалою такі свої якості:

- знання історії і культури України і свого краю;

- пошана до законів і знання їх;

- володіння українською мовою;

- бажання жити і працювати в Україні.

Ці питання були запропоновані 63 студентам I курсу і 64 студентам IV курсу всіх спеціальностей.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Одержані в результаті обробки тест-анкети результати свідчать про те, що в цілому студенти I курсу поняття «національна самосвідомість», «громадянськість» розкрили повно, чітко, всебічно, підкресливши, що люди, які володіють цими якостями, «живуть за законами своєї країни», «гордяться тим, що є громадянами цієї країни», «здатні розділити з своєю країною як добре, так і погане», «всі їхні дії йдуть на благо держави», «вони усвідомлюють свої обов'язки перед країною, віддані їй і готові все для неї зробити, все їй віддати».

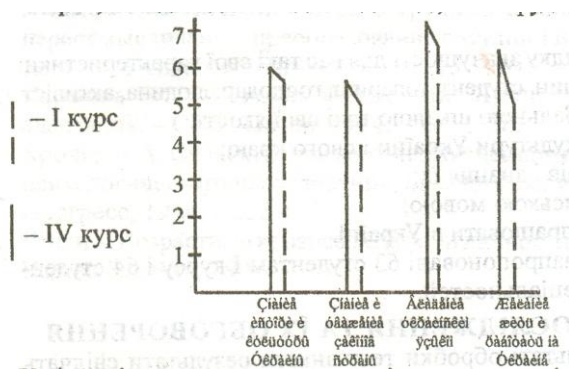
На I курсі таких студентів виявилось ~ 70%. 24% назвали лише окремі моральні якості. 4% затруднялись при відповідях. При цьому ~ 40% першокурсників, відповідаючи на питання про бажання жити і працювати в Україні, ставлять 10 балів (за 10-бальною шкалою).

На IV курсі повні, всебічні відповіді були дані лише 66% випускників. 17% дали односкладові відповіді, 13% називають лише окремі етичні якості, 6% не розкрили поняття взагалі, поставивши прочерк.

Але слід зазначити істотну різницю в тест-анкетах випускників спеціальностей «Початкове навчання» і «Трудове навчання», з одного боку, і спеціальностей «Дошкільне виховання» і «Фізична культура» – з іншого. На перших двох спеціальностях 88% студентів визначають поняття «національна самосвідомість» глибоко, багатобічно, вказавши, що «це відчуття любові до своєї Батьківщини, до своєї країни», «відчуття відповідальності і боргу перед нею»; «це якість, властива людині, яка високо цінує свою країну, гордиться нею, поважає її традиції, може без сорому сказати: я – громадянин України»; «ще відданість своїй країні, збереження і примноження традицій, бажання зробити все для Батьківщини». Хоча бажання жити і працювати в Україні в 10 балах оцінили лише 60% випускників.

На спеціальності «Дошкільне виховання» лише 70% студентів розкрили поняття правильно і повно. 13% ототожнюють громадянськість з громадянством, 17% звертають увагу на етичні якості (наприклад, добросовісна, чесна людина).

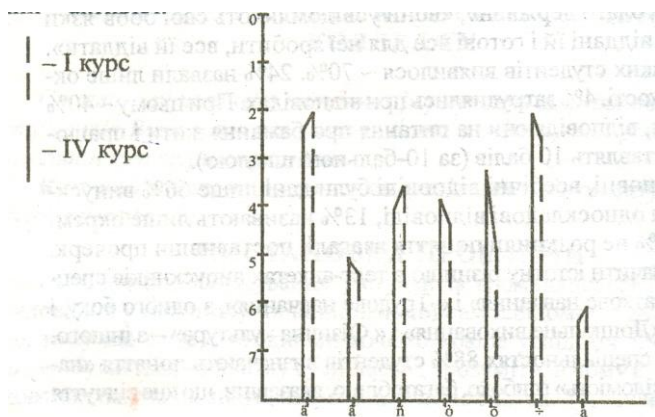
На спеціальності «Фізична культура» 50% випускників визначили поняття вірно, 42% дає односкладові відповіді, 8% затруднялись у відповідях.

У відповідях на третє питання різниця на спеціальностях не прослідковується, і картина виглядає наступним чином:

I курси: син – людина – студент – товариш – господар – громадянин – активіст.

IV курси: людина – син – господар – товариш – студент – громадянин – активіст.

Таким чином, якщо рівень розвитку самосвідомості спробувати визначити в балах, (при найбільшому – 10), то тенденції його розвитку будуть такими: I курс – 5, 8 балів, IV курс – 6, 2 бали.

Одержані дані не можуть не турбувати і повинні примусити нас задуматися, тому що наше власне життя повністю залежить від етичної атмосфери, від соціальної активності, від розвитку суспільного самоврядування (само - !), від розвитку ступеня громадянськості, відчуття людської гідності у людей.

А якщо нашим студентам байдужі суспільні справи, якщо їм все рівно, що обговорюється на зборах і за що голосувати, якщо вони бояться виказувати і відстоювати свою позицію (а ще гірше – не мають її і не хочуть мати), то і вони самі, і всі ми так безвихідно і перебуватимемо в тій самій позиції, коли, як мовиться, і б'ють, і плакати не велять. І навряд при такій суспільній пасивності ми зможемо відсунути від цієї грані катастрофи, на якій знаходимося.

З метою вивчення рівня інтелектуальної культури студентів коледжу і тенденцій його розвитку, першокурсникам і третьоккурсникам спеціальностей «Початкове навчання», «Трудове навчання», «Дошкільне виховання» і «Фізична культура» була запропонована наступна тест-анкета:

1. Чи вважаєте ви самоосвіту найважливішим елементом культури вчителя?
2. Чи займаєтеся ви самоосвітою?
3. Що ви включаєте в програму самоосвіти?
4. Які труднощі зустрічаєте в своїх заняттях самоосвітою?

Аналіз одержаних результатів дозволив зробити наступні висновки. З 63 першокурсників, що брали участь в тест-анкетуванні, лише троє, а з 65 третьоккурсників лише один не вважають роботу з підвищення свого інтелектуального рівня необхідною для майбутнього вчителя. Тобто від першого курсу до четвертого простежується позитивна тенденція розвитку рівня інтелектуальної культури.

Змінюється на краще і тенденція заняття самоосвітою студентів на I і III курсах. Так, серед першокурсників 22%, а серед третьоккурсників 9% відповідають на це питання негативно, а займаються самоосвітою від випадку до випадку 6% першокурсників і 2% третьоккурсників.

Ті студенти, які розуміють необхідність підвищення рівня інтелектуальної культури, в програму своєї самоосвіти включають:

- розвиток професійних умінь і навиків, поповнення і поглиблення професійних знань (психології, педагогіки, методик);
- роботу в мережі Інтернет;
- вивчення іноземної мови (на спеціальності «Початкове навчання»);
- окремо виділяється історична література;
- вдосконалення спортивної майстерності переважно на спеціальностях «Фізична культура», «Трудове навчання», «Початкове навчання»;
- вдосконалення загально-технічних знань, умінь і навиків – механіка, радіотехніка, електроустаткування (на спеціальності «Трудове навчання», переважно на III курсі.)

При цьому робота з вдосконалення професійних знань, умінь, навиків збільшується від I до III курсу з 24% до 68% (особливо на спеціальностях «Початкове навчання» і «Трудове навчання»), з вивчення історичної літератури – з 11 % до 25% (особливо на спеціальності «Дошкільне виховання», робота в мережі Інтернет – з 18% до 59%). Заняття ж іноземною мовою цікавлять більше першокурсників – 21 %, а на III курсі – 14 %. Від I курсу до III курсу зменшується також захоплення музикою, хоча і на I курсі цей відсоток був невеликий.

При порівнянні відповідей студентів I і III курсів на третє питання можна відзначити наступну особливість. Першокурсники в програму самоосвіти частіше включають навчальні предмети загальноосвітнього циклу, які вивчаються (математика, інформатика, література, фізика, хімія, біологія і т.п.), а відповіді третьокурсників відрізняються більшою конкретністю, цілеспрямованістю, змістовністю.

Позитивною тенденцією є і те, що 8% першокурсників важко у визначенні програми своєї самоосвіти, а на III курсі цього ускладнення студенти не випробовують.

При аналізі труднощів, що виникають у студентів в процесі занять самоосвітою, найчастіше можна зустріти:

- обмежені можливості роботи з комп'ютером і доступу до мережі Інтернет;
- невміння працювати з книгою (конспектувати, складати тези, вибирати головне, осмислювати текст і т.п.) - на I курсі, особливо на спеціальності «Дошкільне виховання»;
- лінощі;
- непосидючість, недостатній розвиток сили волі;
- дефіцит часу.

При цьому в порівняльному плані можна відзначити, що про обмежені можливості доступу до Інтернет для підвищення рівня інтелектуальної культури говорять і першокурсники, і третьокурсники (37% – I курс, 32% – III курс), а тенденції розвитку решти перерахованих труднощів виглядають так:

- лінощі від I курсу до III-го зменшуються з 18% до 4%;
- невміння працювати з літературою також зменшується з 24% до 11 %, що свідчить про надбання студентами в процесі навчання необхідних для

самоосвіти умінь і навиків, хоча, з іншого боку, 11 % студентів цих умінь так і не придбавають;

- проблеми з часом збільшуються з 11 % до 38%;

- посидючість, недостатній розвиток сили волі, про які говорять 16% першокурсників (особливо на спеціальностях «Трудове навчання» і «Фізична культура»).

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволяє визначити напрям нашої викладацької роботи з підвищення рівня інтелектуальної культури студентів. Це, по-перше, формування розуміння необхідності самоосвіти для майбутнього вчителя. По-друге, надання їм допомоги в складанні програми самоосвіти (причому, це повинна бути і колективна, і диференційована, і особистісно орієнтована робота зі студентами). По-третє, в навчальній роботі, в процесі організації курсового проектування, групових і індивідуальних консультацій надавати увагу проблемі наукової організації розумової праці студентів, формуванню їх загально-навчальних навиків в процесі обробки навчальної інформації, вивчення навчальної і наукової літератури. По-четверте, переконливо показувати зв'язок самоосвіти з самовихованням, з розвитком і вдосконаленням вольових якостей особистості.